

WERKEN MET
DOELEN

KAN OOK LEUK ZIJN

OMDENKEN: OPDAT CLIËNT
VERDER KOMT

Scenario 's
ontwerpen

m.b.v. GAS methodiek

Goal Attainment Scaling

en BIC methode

Bevorderen Initiatief Cliënt

Handleiding

Een uitgebreide versie met praktijkvoorbeelden en achtergrond is, evenals de hier gebruikte werkbladen, te downloaden van:

www.academievoorervarendleren.nl

Albert de Vries

November 2016, versie 1.05

Academie voor Ervarend Leren

BIC methode (Bevorderen Initiatief Cliënt)

Inleiding

In plaats van aan een cliënt te vragen wat hij wil, kan men met behulp van deze methode aan de cliënt aflezen, welk initiatief hij heeft laten zien. Door te kijken naar wat de cliënt doet of zegt en dat met behulp van deze methode te duiden, vindt men als begeleider de ingang om hem te bereiken en met hem aan de slag te gaan.

Er wordt in deze methode vanuit gegaan dat de cliënt met elk gedrag, hoe storend of onbegrepen ook, een initiatief toont. Uitdaging voor de zorgverlener is om de aan die actie ten grondslag liggende handelingsimpuls te zien en daarop aan te sluiten. Door bij de cliënt aan te sluiten, bevordert de begeleider het initiatief van de cliënt.

Een handelingsimpuls gaat over *hoe* iemand handelt, hoe iemand loopt, eet, spreekt, acties onderneemt of gedachten formuleert. Ieder mens heeft een eigen, hoogstpersoonlijke handelingsimpuls. Als baby, puber, volwassene of bejaarde verschijnt diezelfde handelingsimpuls steeds weer; telkens aangepast aan de situatie, in verbinding met het *wat*, met dat wat op dat moment en op die plaats aan de orde is. Een handelingsimpuls wordt benoemd met twee werkwoorden, bijvoorbeeld 'verzorgend vastknijpen'. Deze werkwoorden zijn gelijktijdig actief en niet na elkaar. Deze impuls kan verbeeld worden met een voor die werkwoorden sprekend beroepsbeeld, bijvoorbeeld een masseur.

Om de handelingsimpuls te ontdekken en te benoemen, leef je je in de ander in en benoem je wat je dan waarneemt. Het volgende werkblad helpt daarbij en kan in ongeveer 10-15 minuten ingevuld worden. Ga van stap naar stap en laat je verrassen. Probeer niet alles te begrijpen. Denk bij stap 3 t/m 5 niet aan de cliënt.

Inzet is dat men het storende of onbegrepen gedrag van de cliënt als zin-nig gaat versterken. Het storende gedrag gaat men duiden en niet langer verbieden of afstoppen.

Van stap naar stap

‘Ontwerpend Verkennen’ van de Handelingsimpuls / BIC					
Cliënt		Opsteller		Datum	
1. Beschrijf een situatie met onbegrepen, storend of opvallend gedrag en wat je de cliënt in die situatie ziet doen.					
2. Leef je in die onbegrepen of storende actie in, beweeg innerlijk mee met de actie, kruip in de huid van die ander. Beschrijf wat je de cliënt dan ziet doen in die situatie.					
3. Veronderstel de onbegrepen of storende actie als zinnig, als vaardig . In welk beroep is dat onbegrepen, dat storende een kwaliteit? In welke situatie is die activiteit zinnig? Beschrijf hoe die vakman/vrouw zijn werk doet.					
4. Onderstreep nu in deze beschrijving twee kernwerkwoorden. Schrijf deze hieronder op. Plaats achter het 1 ^{ste} werkwoord een ‘d’ en laat het 2 ^{de} werkwoord in de actieve vorm. Met deze 2 woorden heb je de handelingsimpuls van de cliënt benoemd.					
5. Zoek je eigen ervaring met deze handelingsimpuls op, het liefst in een situatie buiten het werk. ‘Waar en wanneer deed je zelf laatst iets op die manier?’ Beschrijf die handeling.					
6. Ga verder met het Scenario Onderzoek					

Stap 1 Beschrijf concreet hoe de cliënt op één moment handelt. Dus niet een stemming, emotie of opvatting. Een concrete beschrijving van wat je voor je kunt zien en / of een letterlijke beschrijving van

wat iemand zegt.

- Stap 2** Leef je in. Dat is iets anders dan je invoelen. Je bent op zoek naar wat die ander eigenlijk aan het doen is. Wanneer men meebeveegt met de cliënt, dat wil zeggen innerlijk meedoet, je inleeft in zijn handeling, dan neem je van binnenuit de positieve inzet van de handeling waar.
- Stap 3** Voorbereid door stap 2 kan men de sprong naar stap 3 maken. Denk niet aan de cliënt, het is geen beroepskeuzetest. Je ziet dan als vanzelf iemand ergens, in zijn beroep, aan het werk. Beschrijf wat jij die persoon ziet doen.
- Stap 4** Als er niet direct werkwoorden komen, maar bijvoorbeeld eigenschappen, verander die dan in werkwoorden. Blijf zo dicht mogelijk bij de woorden die opkomen. Laat je verrassen. Je hoeft het niet te snappen. De handelingsimpuls is een werkhypothese, die je in het gebruik toetst. Het is handig wanneer het positief gelabelde werkwoorden zijn.
- Stap 5** Het is één van de technieken van 'ervarend leren'. Men denkt thema's niet uit, maar zoekt het thema op in de eigen ervaring en kijkt wat men daar doet. Ook al is het niet jouw eigen handelingsimpuls, de handelingsimpuls van de cliënt krijgt iets herkenbaars, wordt 'normaal' en wordt uitdagend om te ondersteunen en te versterken.

Wanneer je de handelingsimpuls van een cliënt op twee verschillende plaatsen verwoordt, bijvoorbeeld in het wonen en op de dagbesteding, dan zullen daar andere woorden gebruikt worden. Dat kan niet anders. De manier om aan te sluiten zal echter verrassend verwant zijn.

Scenario Onderzoek

Inleiding

Ieder mens wil zich ontwikkelen, beter en vaardiger worden in zijn handelingsimpuls.

Om je als begeleider te bekwamen en vaardiger te worden in het aansluiten op een handelingsimpuls van je cliënt, kan je bepaalde alledaagse situaties ‘voordenken’. Bijvoorbeeld hoe je samen met iemand met een bepaalde handelingsimpuls boodschappen doet of hoe je samen de tafel dekt. Dan wordt het algemene, voor iedereen geldende, ontwikkelingsdoel een concreet doel, waar je samen aan werkt.

Bij dit werken aan doelen zijn de volgende aandachtspunten van belang:

- Doelen worden positief en handeling georiënteerd geformuleerd.
- Werken aan een doel gebeurt altijd in interactie tussen begeleider en cliënt. De consequentie daarvan is wel, dat je van een cliënt alleen ander gedrag kunt verwachten wanneer je je als begeleider ook anders gedraagt.
- Werken aan een doel gebeurt altijd in een concrete context, situatie.
- Werken aan een doel in een concrete situatie is meestal éénmalig.

Op deze wijze concreet voorddenken van doelen is een scenario onderzoek. Dat wordt hier uitgewerkt tot het voorddenken van verschillende scenario's, zoals in Goal Attainment Scaling (GAS). Aan de hand van het volgende werkblad kun je het scenario onderzoek uitvoeren.

De witte vakken in het werkblad worden stap voor stap ingevuld. Wanneer je wat geoefend bent, kan je dit werkblad alleen invullen. In het begin is het handig om dit met 1 of 2 collega's samen te doen. Dat kan door tijdens een teamvergadering in kleine groepjes te werken.

Na 2 tot 4 weken meld je dan aan je collega's, welke ontdekkingen je hebt gedaan. Dat kan je collega's inspireren om hun eigen weg te gaan en aan te sluiten in de situaties die zij met de cliënt tegenkomen.

Het is geen probleem wanneer één of meerdere items niet ingevuld zijn.

In het doen, kan dat alsnog verschijnen. Het werken met het werkblad is een leerproces.

Schrijf binnen 2-4 weken de evaluatie van het werken met dit werkblad. In die tijd blijkt of hetgeen voorgedacht is, werkt.

In ongeveer 15 minuten kun je dit werkblad invullen. Lukt het niet om de stappen in die tijd te maken, vraag dan hulp aan een leidinggevende of ander ervaren persoon. Het werkblad hoeft niet van boven naar beneden of van links naar rechts ingevuld, maar je kan heen en weer springen.

Van stap naar stap

Stap	Scenario Onderzoek op basis van BIC en GAS, deel I: Voordenken			
	Cliënt	Opsteller	Datum	
1	Handelingsimpuls cliënt (hoe)	'... ..', zoals in het beroep ...		
6	Welke begeleider(s) en waar (setting)			
6	Wanneer: hoe vaak (max 3x), hoe lang			
	Goal Attainment Level	Actie begeleider	Actie cliënt	Score
5	Achteruitgang			-1
2	Uitgangssituatie			0
5	Minder dan doel			+1
3	Doel: wat en hoe			+2
5	Meer dan doel			+3
4	Veel meer dan doel			+4

Stap 1. De handelingsimpuls

Zie resultaat werkblad Ontwerpend Verkennen (BIC), stap 4.

Stap 2. De uitgangssituatie

Beschrijf hoe je die concreet tegen komt. Is hetzelfde als stap 1 in werkblad Ontwerpend Verkennen

Stap 3. Het doel

Zoek nu een nieuwe concrete situatie, waarin de handelingsimpuls tot haar recht kan komen of versterkt kan worden. Dit hoeft niet dezelfde situatie te zijn als de uitgangssituatie. Zeker als de uitgangssituatie problematisch is, kan het helpen om iets te kiezen dat eerder realiseerbaar is. Let erop dat je niet je eigen doel hier beschrijft.

Stap 4. Veel meer dan doel

Cliënt neemt anderen mee in zijn manier van doen en jij ondersteunt daarbij.

Naarmate iemand vaardiger wordt in zijn handelingsimpuls, neemt de reikwijdte van zijn handelen toe. In de kleinste cirkel is het handelen gericht op de eigen behoeftebevrediging. De drive achter elke handelingsimpuls is echter om vanuit die impuls een maatschappelijk zinvolle bijdrage te leveren. Dat kan door je handelingsimpuls ten dienste van anderen in te zetten. Het kan ook verschijnen door anderen mee te nemen in de kwaliteit van jouw handelingsimpuls.

Stap 5. Achteruitgang / Minder dan doel / Meer dan doel

In het heen en weer praten over 'uitgangssituatie', 'doel' en 'veel meer dan doel' worden vaak al de andere niveaus benoemd. Wanneer je direct opschrijft wat je zegt kan het zijn dat je de inhoud van een vakje dan moet opschuiven naar een ander vakje.

Stap 6. Wie en waar / Wanneer

Beperk het werken met het doel tot maximaal 3x in 4 weken. Wanneer het in die tijd niet werkt, zal het daarna ook niet gaan werken en zal je dus iets moeten veranderen.

Kijk of je als begeleider alleen met je cliënt aan het doel werkt of dat je ook nog een of enkele andere collega's erbij betreft.

Na 2-4 weken worden in deel II van het scenario onderzoek de nieuwe ervaringen beschreven met situatieschetsen. Schetsen die hooguit 1-5 minuten aan handelingen beslaan, waarin verschijnt wat jij en de cliënt deden.

Per ervaring wordt gekeken bij welk niveau uit het voordenk-deel van het scenario onderzoek die hoort. Daarmee wordt de score bepaald.

Het gemiddelde van de score wordt berekend.

Scenario Onderzoek op basis van BIC en GAS, deel II: Reflectie			
Cliënt		Opsteller	
Datum		Datum	
Datum	Actie begeleider	Actie cliënt	
		Gemiddeld	

Wat je van het scenario onderzoek leert, kun je in vele andere situaties en op andere momenten inzetten. Je hoeft niet elke keer weer een nieuw werkblad in te vullen. 1x per 4-6 maanden werkt voldoende om te leren aansluiten en je begeleidingsstijl in relatie met deze cliënt te ontwikkelen.